

MATERIALE

Rexhep Qosja

ËVETARI (1845) I NAUM VEQILHARXHIT DOKUMENT I RËNDËSISHËM I RILINDJES KOMBËTARE

Libri që konsiderohej i humbur

Sikundër është e njohur, ideologu i parë i Rilindjes Kombëtare Shqiptare, Naum Veqilharxhi, ka botuar dy ëvetarë: të parin në vitin 1844 dhe të dytin në vitin 1845, megjithëse alfabetin me të cilin i ka shkruar e ka shpikur dy dhjetëvjetsha përpara — supozohet ndërmjet viteve 1824 dhe 1825.

Fati i këtyre dy ëvetarëve të Naum Veqilharxhit, të botuar fill njëri mbas tjetrit dhe, simbas të gjitha gjasave, në të njëjtin qytet, do të jetë i ndryshëm. Megjithëse i botuar në një numër dukshëm më të vogël ekzemplarësh dhe në pak faqe, ëvetari i parë (1844) është ruajtur: një ksombël e tij, sot, gjëndet në Bibliotekën Kombëtare të Tiranës, kurse një tjetër në Bibliotekën e qytetit të Korçës. Në mbështetje të këtyre dy ksomblave edhe është përshkruar *Ëvetari* i parë (1844) i Naum Veqilharxhit, është studiuar alfabeti i tij.

Me ndryshim prej *Ëvetarit* të parë (1844), *Ëvetari* i dytë (1845) i Naum Veqilharxhit, sado gjashtë herë më voluminoz se i pari dhe sado i botuar në një numër shumë më të madh ekzemplarësh, mbas Luftës së Dytë Botërore nuk është gjetur. Ai, madje, deri sot është konsideruar i humbur. Gjurmuesi më i përkushtuar i librit shqip, profesor Dhimitër Shuteriqi, në veprën *Shkrimet shqipe në vitet 1332—1850*, të botuar hërën e parë më 1965, do të thotë se ksombla që është njohur ka humbur në Fier në vitin 1915. „Tjetër ksombël — thot ai — gjer më sot nuk njihet”.¹ Në botimin e dytë të kësaj vepre kapitale të kulturës shqiptare, të plotësuar me njësi të reja dhe me të dhëna të reja për vepra dhe autorë, profesor Dhimitër Shuteriqi do të thotë sa vijon në lidhje me *Ëvetarin* (1845) e humbur të Naum Veqilharxhit: „Tani ky libër nuk dimë të ekzistojë në ndonjë bibliotekë kundi dhe duhet kërkuar në Graz, në BU, ku kanë

¹ Dhimitër S. Shuteriqi, *Shkrimet shqipe në vitet 1332—1850*, Naim Frashëri, Tiranë 1965, f. 166.

hyrë edhe libra të ndryshme të Meyerit. Ka arsye të mendohet se libri, në pjesën më të madhe të tirazhit, u dogj bashkë me shtëpinë e Naumit, së cilës armiqte i vunë zjarrin".²

Ëvetarin e dytë (1845) të Naum Veqilharxhit do ta konsiderojë të humbur edhe autori i biografisë, deri sot më të plotë dhe më të mirë të ideologut të parë të Rilindjes Kombëtare, Myslim Islami. Në botimin e parë të veprës së tij mbi Naum Veqilharxhin ai do të thotë sa vijon në lidhje me *Ëvetarin* (1845) në fjalë: „Për fat të keq deri sot nuk kemi shtënë në dorë asnjë egzemplar të këtij *Ëvetari*".³ Këtë fjali Myslim Islami do ta përsërisë edhe në botimin e dytë të biografisë së tij për Naum Veqilharxhin.⁴

Edhe profesor Dhimitër Shuteriqi, edhe Myslim Islami, edhe studiues të tjerë, që janë marrë me veprën e tij, shkurtimisht kanë folur edhe për *Ëvetarin* e dytë (1845) të Naum Veqilharxhit.

Ku janë mbështetur?

Kush e kishte dikur një ksombël të *Ëvetarit* (1845) të Naum Veqilharxhit?

Në njësinë për *Ëvetarin* (1845) e Naum Veqilharxhit, të sjellë në botimin e parë (1965) dhe në botimin e dytë (1976) të veprës së tij *Shkrimet shqipe në vitet 1332—1850*, profesor Dhimitër Shuteriqi, megjithatë, jep disa të dhëna të rëndësishme për përmbajtjen dhe për fatin historik të kësaj vepre. Të dhënat që jep për *Ëvetarin* (1845) mbështeten, kryekëput, në përshkrimin që kësaj vepre i ka bërë Emil Legrandi në Bibliografinë shqipe. Emil Legrandi, përpos të tjerash thuhet në librin e profesor Dhimitër Shuteriqit, do ta përshkruajë *Ëvetarin* (1845) e Naum Veqilharxhit në mbështetje të ksomblës, që i kishte huajtur Sami Frashëri. Përpos transkriptimit të titullit dhe të përshkrimit të pjesërishëm, të shkurtër, të librit, Emil Legrandi sjell, në *Bibliografinë shqipe*, edhe faksimilen e kopertinës dhe te faqes 33 të *Ëvetarit* (1845) të Naum Veqilharxhit.⁵ Transkriptimin e titullit të *Ëvetarit* (1845) e bën Faik Konica por, sikundër është konstatuar prej Dhimitër Shuteriqit, e bën me disa gabime. Përpos përshkrimit të pjesërishëm dhe të shkurtër të Emil Legrandit, për *Ëvetarin* e dytë (1845) të Naum Veqilharxhit, respektivisht prej tij, para Luftës së Dytë Botërore, ka mbetur edhe

² Dhimitër S. Shuteriqi, *Shkrimet shqipe në vitet 1332—1850*, Akademia e Shkencave e RP të Shqipërisë. Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë. Tiranë 1976, f. 243.

³ Myslim Islami, *Naum P. Veqilharxhi, Jeta, veprimtaria dhe pikëpamjet e tija arësimore-kulturale dhe politike*. Drejtorja e Studimeve dhe Botimeve Shkollore, Tiranë 1967, f. 45.

⁴ Myslim Islami, *Naum Veqilharxhi. Ideologu i parë i Rilindjes Shqiptare*. 8 Nëntori 1977, f. 79.

⁵ Emile Legrand, *Bibliographie albanaise*, A. Welter, Paris 1912, f. 78—80.

një gjurmë, por një gjurmë, vërtet, e rëndësishme: parathënia e tij. Sikundër e thotë profesor Dhimitër Shuteriqi në *Shkrimet shqipe në vitet 1332—1850*, parathënien e *Ëvetarit* (1845) të Naum Veqilharxhit do ta botojë revista *Kalendari Kombiar* në vitin 1900, duke e marrë prej ksomblës që Redaksisë ia sjell tregëtari shqiptar i Stambollit, Sotir B. Ollani. Meqenëse Sotir B. Ollani ishte mik i Naim Frashërit dhe i Sami Frashërit mund të supozohet se ksombla që ia jep *Kalendarit Kombiar* do të jetë po ajo që Sami Frashëri ia kishte huajtur Emil Legrandit për paraqitjen e *Ëvetarit* (1845) në *Bibliografinë shqipe*. Ksombla e *Ëvetarit* (1845) të Naum Veqilharxhit, që do të humbet në Fier, në vitin 1915, për herë të fundit, ishte pronë e Lumo Skendos, që domethënë se ishte ksombla e Sami Frashërit.⁶

Sikundër mund të shihet, të gjitha të dhënat flasin se deri në vitin 1915 prej studiuesve albanologë, është njohur një ksombël e *Ëvetarit* (1845) të Naum Veqilharxhit. Mbas këtij viti, për të është folur vetëm në saje të përshkrimit që i ka bërë Emil Legrandi në *Bibliografinë shqipe*, në njërin anë, kurse në saje të parathënies, që është botuar në *Kalendarin Kombiar*, në vitin 1900, në anën tjetër.

Ku gjëndet sot *Ëvetari* (1845) i Naum Veqilharxhit?

Duke u marrë me letërsinë e epokës së Rilindjes Kombëtare është e kuptueshme të jem kujdesur të përcjell shkrimet për krijimtarinë e autorëve të saj dhe të mbledh librat e tyre apo, së paku, shënime për fatin e tyre. Shënime që profesor Dhimitër Shuteriqi dhe Myslim Islami japin në veprat e tyre për fatin e *Ëvetarit* (1845) të Naum Veqilharxhit, doemos, më kanë shtuar interesimin për të. Megjithëse një vepër, para së gjithash, didaktike shkollore, kam konsideruar se *Ëvetari* (1845) do të jetë i rëndësishëm, pak a shumë, edhe për historinë e letërsisë. Në epokën e Rilindjes Kombëtare krijimtaria intelektuale ende ka karakter sinkretik, që domethënë se ende nuk është bërë ndarja e plotë e fushave të dijes apo e disa gjinive dhe e disa zhanreve gjuhësore artistike. Për këtë arsye veprat didaktike shkollore, shpesh, janë edhe me vlerë, kur më të vogël e kur më të madhe, letrare. Gjatë qëndrimit të shkurtër në Bukuresht, herën e parë në vitin 1968 e, herën e dytë, në vitin 1969, me qëllim të kërkimit të veprave, të dorëshkrimeve, të letërkëmbimeve dhe të dhënave për jetën e Asdrenit, në Bibliotekën e Akademisë së Shkencave, në Bibliotekën e Univerzitetit dhe në Arkivin e Bukureshtit i kam kërkuar edhe *ëvetarët* e Naum Veqilharxhit. Mandej, ndër librat për të cilat do t'u lutem të m'i kseroksojnë miqve dhe të njohurve që do të marrin pjesë në tubime shkencore apo do të shkojnë për qëndrime studiuese në Rumani,

⁶ Dhimitër S. Shuteriqi, *Shkrimet shqipe në vitet 1332—1850*. Naim Frashëri, Tiranë 1965, f. 163—166.

në Sofje, në Athinë, në Kairo dhe në Stamboll, gjithënjë, do të shënojnë edhe titullin e *Ëvetarit* (1845) të Naum Veqilharxhit. Dhe porosia e fundit do të sjellë rezultatin. Nga lista e librave shqipe të shekujve të shkuar që e kisha lutur të kërkonte në Athinë, ku shkonte në qëndrim studiues, historiani i ri, i zellshëm dhe i talentuar i Institutit Albanologjik, Shkëlzen Raça, përpos *Allfavitarit shqip* (1872) të Konstandin Kristoforidhit dhe të *Apologjisë* së Jani Vretos do të më sjellë edhe *Ëvetarin* (1845) e Naum Veqilharxhit.

Ëvetari (1845) i Naum Veqilharxhit ishte gjetur në bibliotekën *Genadion* të Shkollës Amerikane në Athinë; domethënë se ishte gjetur atje ku kam menduar dhe mendoj se gjënden dorëshkrime dhe libra të rrallë në gjuhën shqipe, sidomos, të shekujve XVIII dhe XIX: në Greqi.

Pse mund të thuhet kështu?

Ashtu sikundër gjënden në Vatikan librat shqip, sidomos, të para shekullit XIX; ashtu sikundër gjënden në Kozencë dhe në Napoli librat shqip, që kanë shkruar Arbëreshët e Italisë, ashtu edhe në Athinë dhe në qytete të tjera greke gjënden libra dhe dorëshkrime shqipe, sidomos, të Rilindjes Kombëtare. Në Greqi, tradicionalisht, ka ekzistuar interesim i fortë për librin shqip, përgjithësisht, për shkrimet në gjuhën shqipe dhe këtë interesim do ta forcojë edhe më tepër Rilindja Kombëtare Shqiptare.

Të shqetësuar për shkak të zhvillimit të vetëdijes kombëtare shqiptare, prandaj edhe për shkak të përpjekjeve gjithënjë e më të gjëra për zhvillimin e arsimit në gjuhën shqipe, borgjezia dhe klerokracia greke e shekullit të kaluar, doemos, do ta përcjellin çdo shkrim a, aq më parë, çdo vepër që do të botohet në këtë gjuhë. Si gjithmonë dhe gjithkund, ashtu edhe në atë kohë dhe në atë vend, interesimi i fortë politik e mbulon interesimin arsimor, letrar, shkencor, në përgjithësi, kulturor. Në qoftë se interesimi i borgjezisë dhe i klerokracisë greke për çështjen shqiptare, respektivisht për përpjekjet arsimore, gjuhësore, letrare dhe, në tërësi, kulturore shqiptare ishte interesim aq i fortë politik, është plotësisht e kuptueshme që me këtë interesim të mbulohet plotësisht edhe veprimtaria e njërit prej prijatarëve më të rëndësishëm të këtyre përpjekjeve: Naum Veqilharxhit. Dhe, ky interesim i shtuar i borgjezisë dhe i klerokracisë greke për punën dhe për idetë e tij revolucionare kombëtare, do të sjellë vdekjen e parakohshme të Naum Veqilharxhit, në Stamboll, në vitin 1846 — domethënë vetëm një vit mbas botimit të *Ëvetarit* të dytë (1845), por, ky interesim, njëkohësisht, do ta sjellë këtë *Ëvetar* (1845) në Athinë, ku do të ruhet deri në ditët tona. Si kudo, ashtu edhe në këtë fushë, e mira dhe e keqja, shpesh, dalin njëra prej tjetrës.

Cka përmban *Ëvetari* (1845) i Naum Veqilharxhit?

Mbas titullit *Fare i ri EVETAR SHQIP për djelm nismëtorë nxjerë e dhënë mbë dritë tani herën e parë, për djem të vegjël me një të zgjedhur nga disa gjë të mirash e të fitimëshme, në faqen e parë të fletës tjetër vjen këshilla, e shkruar në katër rrjeshta: „Le të heq zemra o djem mbë të mbsuarit e i vihi sa të mundni që të bëhi të ditur. Nderoni të diturit që të mos harohet emëri juaji sa të mbanjë këjo jetë, se të mpsuarit e të diturit janë të dashurat e të pëlqyerat e Perëndisë”.*

Në faqen tjetër të kësaj flete vjen përkushtimi *Etërfaltur!!*, në të cilin autori „mb'emër gjithë shqipëtarëvet t'erdhur”, në të vërtetë në emër të të „gjithë atyreve që mbanjënë nga rënja e Shqipërisë të hequr e të përndarë”, u drejtohet një vargu qytetesh dhe krahinash të Toskërisë, por duke mos harruar t'i drejtohet edhe „gjithë Gegërisë” duke i bërë me dije se po ua dhuron *Ëvetarin* e tij ose, si e quan vetë në shenjë modestie, „këtë mundim të vogël prej duarvet mia”. Përkushtimi fare qartë shpreh idealin arsimor, kulturor dhe liridashës gjithkombëtar të Rilindjes Shqiptare.

Në faqen numër 2 të fletës tjetër vijnë katër vargjet: „As njeri me mënt të vet/Të mos mburet se deç gjet/Se padashm të madhit Zot/Fletë drurit sbin dot”. Përfundi këtyre katër vargjeve vjen amblemi, që paraqet qiriun duke u djegur, në rrethin e të cilit janë shënuar, me shkronja të imta fjalë: „digjem tretëm mb'erë të punonj të tjerë”.

Në faqen e 3-të, ndërkaq, fillon parathënie, me titullin, që ortografikisht, pak a shumë, ndryshon prej titullit, që e shënojnë botuesit e tij të derisotmë: *Eparthënme. Për mbi djemt e rinj Shqipëtarë*, që përfundon në faqen e 10-të. Në fund të faqes së 3-të fillon dhe në fund të faqes së 4-të përfundon edhe një referencë gjithsesi e çmuar, në të cilën autori shpjegon se si e ka krijuar fjalën e re të qyteçmë.

Prej faqes 11 deri në faqen 26 të *Ëvetarit* jipen shkronjat e vogëla dhe të mëdha me shpjegime dhe me tekste konkretizimi. Në faqen 12 ai i ndan ëvetë e tij në dy pjesë: „mbë zëtorë” dhe „mezëtorë”. Shton: „Mund të themi edhe të zëshme e të pazëshme, po më vjen q'epara është më e mirë”. Zëtorë janë shtatë, kurse me-zëtorë njëzet e gjashtë.

Në faqen 18 botohet një tekst i shkurtër letrar me titullin *Kuvisë të shkurtëra*, në të cilin me fjali, vërtet, të shkurtëra, përshkruhet ndryshimi i pamjes së natyrës gjatë stinëve të motit e, mandej, prej faqes vijuese, 19, e deri në faqen 24, jipen mendime të urtëra, që vetë autori i quan „të bëra e porosi të duëshme”.

Prej faqes 27 e deri në faqen 46 botohen 16, si i quan autori, *mpsomje*, kryesisht, të shkurtëra biblike. Të gjitha këto *mpsomje*, në fillim të të cilave është shënuar se janë „nxjerë far shkurtër nga Dhjata vjetër”, shënohen me ëve si *Mpsomje e parë*, *Mpsomje e dytë* dhe kështu me radhë, dhe kanë tituj me të cilët mbulohet përmbajtja e tyre.

Mbas *Mpsomjes së gjashtëmbëdhjetë*, me titullin *Vdekja e Avesallomit*, prej faqes 47 e deri në faqen e fundit, 49, jipen dhjetë këshilla, kur më të shkurtëra e kur më të gjata, me titullin e përbashkët *Porositë e Perëndisë që i dha Moisiut*.

Në fund të porosive, me ëve të mëdha, është shkruar: **MBARIM**.

Rëndësia e *Ëvetarit* (1845) të Naum Veqilharxhit

Ëvetarët e Naum Veqilharxhit kanë rëndësi të madhe për njohjen e historisë së Rilindjes Kombëtare, të fillimeve dhe të prirjeve të saj ideore, arsimore, gjuhësore dhe letrare. Kjo rëndësi e tyre aq më tepër mund të dëshmohet prej *Ëvetarit* të dytë (1845) për arsye se është shumë më i pasur me përmbajtje se sa i pari.

Në historinë e arsimit shqiptar *ëvetarët* e Naum Veqilharxhit janë të rëndësishëm, në radhë të parë, për arsye se janë abetaret e para në gjuhën shqipe. Në qoftë se *Ëvetari* i parë (1844), para së gjithash, është i rëndësishëm si i parë, *Ëvetari* i dytë (1845) është aq më i rëndësishëm sepse dëshmon përpunimin dhe zhvillimin jo vetëm praktik, por edhe teorik të qëllimeve dhe të idealeve të të parit. Si vepër në të cilën edhe teorikisht, përmes parathënies *Për mbi djemt e rinj Shqipëtarë*, kurse në një mënyrë edhe përmes përkushtimit *Etërfaltur!!* shprehen shkoqur qëllimet arsimore kombëtare të *Ëvetarit* të parë (1844), *Ëvetari* i dytë (1845) bëhet një aq më i rëndësishëm për njohjen e mendimit shoqëror të Rilindjes Kombëtare.

Përpos rëndësisë arsimore dhe ideore, *Ëvetari* (1845), me disa pjesë të tij, ka edhe vlerë letrare. Vlerë letrare kanë 16 *mpsomjet* e nxjerra prej *Dhjatës së Vjetërë, kuviset* e shkurtëra, fjalët e urta apo, si i quan autori, *porositë e duëshme* dhe, më në fund, parathënia dhe përkushtimi. Në qoftë se vlera letrare e *mpsomjeve*, kryesisht, qëndron në strukturën e tyre narrative gjuhësore, vlera letrare e porosive, e parathënies dhe e përkushtimit, para së gjithash, qëndron në patosin profetizues dhe moral të ideve të tyre historikisht të drejta.

Përpos rëndësisë arsimore, ideore dhe letrare, *Ëvetari* (1845) i Naum Veqilharxhit ka edhe rëndësi të veçantë gjuhësore. Deritani për gjuhën e Naum Veqilharxhit ka mundë të flitet në saje të parathënies së *Ëvetarit* (1845), të botuar më 1900 në *Kalendarin Kombiar*, por të botuar me mjaft gabime ortografike dhe leksikore e, mandej, edhe me disa shkurtime. *Ëvetari* i parë (1844) me fare pak tekst, *Letra enciklike për të gjithë të pasurit e të mësuarit ortodoksë shqiptarë* dhe *Letra Jani Calit*, të shkruara në gjuhë të huaj e, mandej, të përkthyer shqip, objektivisht, nuk kanë mundë ta ndihmojnë njohjen e prirjeve gjuhësore të Naum Veqilharxhit. Vetëm *Ëvetari* i dytë (1845) — me vargjet, me përkushtimin, me parathënie, me spjegimet e ëvevet, me porositë e duëshme, me kuviset

e shkurtëra, me mpsomjet e nxjerra prej *Dhjatës së Vjetërë* dhe, më në fund, me referencat, me të cilat e shpjegon metodën e krijimit të disa fjalëve të reja apo arsyt e përdorimit të disa fjalëve të rralla, mund të bëjë të mundëshme të krijohet një përfytyrim i drejtë për prirjen e re gjuhësore të fillimeve të Rilindjes prandaj edhe për vendin e Naum Veqilharxhit në historinë e gjuhës letrare shqipe, të përpjekjeve për zhvillimin dhe përsosjen e gjuhës shqipe në përgjithësi. Duke e lexuar këtë *Ëvetar* (1845) në tërësi, mbas transkriptimit të parë, që nuk mund të quhet një punë e lehtë, kam menduar: ne, ndoshta, nuk e paskemi njohur një prej dokumenteve më të rëndësishme gjuhësore të Rilindjes Kombëtare.

Në saje të parathënies *Për mbi djemt e rinj Shqipëtarë* është dijtur, vërtet, se Naum Veqilharxhi është intelektual i parë shqiptar që formulon parimin e rëndësishëm mbi pastrimin e gjuhës shqipe prej fjalëve të huaja; në saje të kësaj parathënieje janë dijtur edhe disa fjalë të reja, që ai ka krijuar. Në mungesë të njohjes së *Ëvetarit* (1845) në tërësi nuk është dijtur, ndërkaq, se numri i fjalëve të reja që ka krijuar ai është dukshëm më i madh.

Në mungesë të njohjes së *Ëvetarit* (1845) nuk është njohur parimi simbas të cilit Naum Veqilharxhi do t'i krijojë fjalët e reja, që e formulon në referencën e parathënies *Për mbi djemt e rinj Shqipëtarë* e cila, mjerisht, është hequr në botimet e kësaj parathënieje.

Në mungesë të njohjes së *Ëvetarit* (1845), gjithashtu, nuk kanë mundë të njihen edhe dy parime të tjera të cilave, praktikisht u është përmbytur Naum Veqilharxhi në përpjekjet e tij për pastrimin e shqipes prej fjalëve të huaja:

e para, parimi i riaktivizimit të fjalëve të vjetra, pothuaj, të harruara dhe

e dyta, parimi i ngritjes në planin e përdorimit gjithëkombëtar të disa fjalëve me përdorim lokal a krahinor.

Të tri këto parime që zbaton Naum Veqilharxhi në *Ëvetarin* e tij (1845) do të bëhen parime mbizotëruese në shkrimin e gjuhës shqipe, sidomos, në vitet rreth Lidhjes Shqiptare të Prizrenit. Prej këtij fakti mund të shihet qartë se sa ishte i gjatë, edhe në fushë të gjuhës, hapi historik që po bënte Naum Veqilharxhi. Në këtë mënyrë, me fjalët e reja që krijon, me fjalët e vjetra që riaktivizon, me fjalët lokale e krahinore që ngre në planin e përdorimit të përgjithshëm kombëtar, me përpjekjet e krijimit të gjuhës shkencore, si pjesë e gjuhës letrare — me të gjitha këto *Ëvetari* i dytë (1845) i Naum Veqilharxhit, objektivist, shquan disa nga faktorët themelorë integruar të gjuhës shqipe gjithëkombëtare.

Gjithsesi, *Ëvetari* (1845) i Naum Veqilharxhit — që, mjerisht, aq gjatë ishte i panjohur, prandaj edhe jashtë jetës kulturore — është një prej dokumenteve më të rëndësishme historike, që procesin e vetëdijësimit kombëtar të popullit shqiptar e dëshmojnë dhe e shpejtojnë, njëkohësisht, në planin e mendimit shoqëror, të arsimit, të letërsisë dhe të gjuhës.

Mjafton për historinë.

veshni i bi

Cymshab vëliz

2eb

t'kandë qindëfobte

q'st'at'be n. l'eq' s'be l'hibe s'q'q' s'ndez
n. zobe, 2eb t'kandë se yndierë
s'ndez se w'st'at'erb q'ea l'iva s'be se s'ibau
n se s'ifidëv'sa

2bndë

q'as 2. Yndierëv'sh'dit,
s'bnal'awi

q'ea
Erlarëit i w'st'at'erb.
s'of' i l'ëf'e. 1845.

 Sülte Väizebivve, nln st' nšeb: Sülte
 väizetabevnyf p'nblrv n'et zinytary
 stbnqti n' tautt Saravfibi, Sülte lobdrev,
 yeztbnbdy fid Erlevetij n Sülte lošogrev,
 Zebdnij, Enbatif sn Sülte Ob'ebivve,
 yšobev n Šrcnánve, dadebi, cfi-
 šave nln Sülte Šuovavšev, beceev
 nln Šryševivve, Čašova nln Šaf-
 live n Sülte ajev Inšonšnyf, šnyevta:
 Še Sülte Šovarevivve, Nševavaj n Sülte
 Šnševivve, n Sül' af'bnyn et Štatye
 Ša beva n väizebivve Še Inšrb n Šzelyta-
 be.

Lvefe Šrytištv se yodeš žbnti
 šarabyot šia, on Še šal ytvnt n Še Šebvšiš r
 a vašnyf

Šytbnšev,

Šarš ž. ynciškabwi.

v dabi da deyt teynt
 Je sou strbat von tana sint
 Von Zastavod je dakiq wot
 Vintje tibrbit vlin tof.

ՄԱՅՆԵՐԺԱՆ

Քեզ Տէի տէրնձի ու ինչ Մաշտոցի:

Մաշտոցի Տէի ի Տալ ի ի վի
կեռի Պոնուր Տէի կար, ի առի
Տէ ի Տալուր ու Տէ ի Կրտսեան
ի առնալ աւ Տրդ ի Կար,
աւ. Կո Տն կար: Տէրտէր, աւ Տն
աւ ի Տրդուր ի յոռ շիւր

Տրտէր ու յոռ շիւր աւստիսն, ու Տէ ի
Տիւր ու ի. Տէ ի Տիւր Տիւր աւ յոռ ու աւ
Տրտէրի աւ յոռ, իւ ի Տարաւի, ու Տո աւ Տալ
արտէս ու աւստ, իւ Տրտէր իւստ ու յոռ
ու յոռ աւ Տն առ Տրտէր աւստ Երկա ի տիւր
ու ի Տիւրտիս (տոռ) Տո ուսն յոռուա աւստ ի
տիւր իւստ ի յոռ ի յոռ աւ Տալ Տարտ
աւ Տն, ու ի Տալ ու ի Տոռուր Տրտէր, յիւ
տիւր տրտէր ու Տրտէր աւստիս ի աւստ (1)
աւստ.

(1) Տարտէր իւստ աւստ ի Տոռ Տրտէր աւստ

անուիւր i Տաւր ասիւն ճո յձեռնուր Էր Կրօ Լինճ:
 Կու թե ճոյնուի ու Կուր Կիւի իօ Կոյթեճ թա Էնթոյի ճո
 յնն յա թե ճոյնուի թաւոյի, յիւ ճա Գիւիթ. Կեւեռն-
 թա (Լուուիասօ, Էթթարեւել) ԷսԷն ճիւճԷ ԷօԷ Էս
 յ յեօնիլիի ճիւ Կր Էթթ Կոյթեճ Կոյթեճ յիւ թա-
 յի ու թիւն Կիւի ճեւիւրեւի.

Տօս Էրիլոյի օ Կիւնճ յոն Էրթօ թե յԷրաճն (ՃԷ-
 ճաթա) Էր յօյթեճ Էր Էսիւր Էրթօ յոնթեւիսի թիւ-
 թեճ Կիւր ԷսԷ Էիւնիլ? Կիւնի ճիւ, յոն թե ճիւ
 Կիւր Էրթե ճիւ Կրաւօ յոնթեւիսի ճո ճեւիւր թե
 Էիւրե, յնն Կիւր Կիւնի թե Կիւի, ճեւ ճաթա Կիւն թե
 ճաթա, յնն Էն թե ճա ճեւրաթա Կիւր յա յոնթե-
 տիս Էրթոն ճոյնի ճոյնուի թե ճոյնուի ճո թօ, ու
 ճո ԷօԷ ճա Է ճա Է Կիւնեւիւր յի յոնթե ճե
 Էրթե թե ճեւրաթ Էր ճոյնուի.

Կիւնթօնա (Կիւնթա) Էր Կաւր Կիւնի ճո Էրթօ
 Էրթ թե Էնա ճեւ ճիւրեւ թե, Էր ճաթե Կիւրեւ
 ճոնթե յ ճաթե ճե Էրթե, յի ճաւր Էր ճաթ թե ճիւ-
 թե թե ճիւր Կիւր Էր յեւիլ թե յե յնն Էր ճիւ.
 Էր յեւիլեւիսի Էրթոն ճա թե ճալ յնն ճո յեւն.
 Էր Կիւր թե Էրթեւիւր յ թե յեւրաթիւր յ թե ճո-
 յոնի ճո թօ, յի Էր ճե Կիւնի Կիւր ճիւր թե թոն-
 ճեւրաթ Էր ճո թե Կիւնի ճոյնուի թե Էրթօ, ու յիւ-
 թա ճե Էրթի Էրթե իօ Կոյթեճ յնն Էրթե Էրթօ

je bi je eë sêr tibiê, do nlin ziiê afo eê cas
 êete zati, nbn eê va ytiê i saki uof te de aaf-
 ne i cas zeb je feblnbtrb fëan. Zxyab zeb yey-
 tiy fnd n fratye nbn zeb aefe zivêye feye.

Site site hnbê feytafe zavfi uofi znbey-
 tia toye i eintyn eê dnytiênt n dia vyaye
 seof. Ufbndênd o têtêd! vn yto tÿ yto zebiztibit
 frati tio n zibivi de dn zav vn je zavey, aefe
 eyntab je bi, kelbi ynted zeb tÿ tãvêbiye,
 sou i yevteboyi fe yozetÿdij n fi, eola tio fi tãv-
 fnoye je salfe n fe beztit n fi, vtebzoli je davo-
 yi n fe vtoyi, vn eÿte n tivrê eê vobÿdey n vëi.
 zefaveynt, ynd eê deytêye neaye fe kofe n fe
 dâbnqfe zã fe fnbtrbit n fÿbn, eê dnyf za vbi-
 eo fe ênd, vn to ynted abitye, do nlin vawêye v-
 de vabe nbeoy n fe fÿnbe, do nlin de fpatê ta-
 ye ziiê vnlbe nlin toytêbêev, (vivoiisi). zã ay-
 tati vÿvêno vâebnva je selia n fe zibiwêd eê
 to ynted fe hnbêd zã yntna toye fe zebvêvrbif
 eê eivêd zavrb zã fe fratye eê vâafê zavrb
 av fe vebvâdn av eyntoza fe yndêd, do dn
 zã eolte fe hÿtê de balte fe kofeve dâvraba
 n fe eÿfndêtrba, eê ênd fe beantêde vn toba to-
 ye vevf n vâvndêd, nlin fe ztêvotêde yntny feye,

von yntes te dze dze... n...
 Ukeynf de n kvanb eie, avb dho yeyf n zivde
 ad te vebvashnf nynt, von yntes aete te yiyi bn,
 eie dino vof eie vdashv davnv, vohese eie yte
 anveciyf vtezi ta dinytyny ta vinytyny anvel-
 knye ynta dhabv dhadv tnv tiye te veyoteye. n-
 kn aje dke dinv te hvat, n vdebnu eie dn te
 vevav dda yntf dke anve dize vtezi vlvn te
 dinytyny ne ciyf nykvv dke dinv te hvbn eie te
 dov tiye avble, nkn afa evv nti ydov te hve.
 Certyon eie dkb favi dova dhanv do hv o tnv d!
 te dkeblny dibe diibe aeto yteb dnye hvati, nkn
 hvav dhabvab aete avyeyf v dkebnkf de yte
 avyf nkn te kvyf eie lofe kavili yte dvavfib
 te fi, dke dvavdntny n dte: "nevohi n viyf te
 dvovakif, eie te dov vndevoynte vovfi, n hvdv.
 yi yda vha n ve tibnaveve."

avavv veytovv

hvnvsvi

hans d. yveitvavadi
Ebnkavi.

a, e, n, i, o, v, ŷ, y, ŷ^{sh}
 u, z, t, l, t, l, w, e, e
 v, v, s, h, n, z, b, v, v,
 f, r, h, q, z, w, g,

a, e, n, i, o, v, ŷ, y, e, z, t,
 u, t, l, w, e, e, v, ŷ, s, h, n,
 z, b, v, v, f, r, h, q, z, w, g.

a, e, n, l, o, v, ŷ
 y, e, z, t, l, t,
 l, w, e, v, v, s
 f, n, z, b, v, v,
 f, r, h, q, z, w, g

ուճեւն (ուճայն)

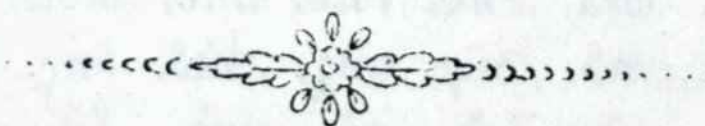
Ընէ որ հարձոյնն ու որ տղոյնն .

յօ	յե	յո	յի	յօ	յր	յ՛ր
եօ	եե	եո	եի	եօ	եր	ե՛ր
ձօ	ձե	ձո	ձի	ձօ	ձր	ձ՛ր
ճօ	ճե	ճո	ճի	ճօ	ճր	ճ՛ր
իօ	իե	իո	իի	իօ	իր	ի՛ր
լօ	լե	լո	լի	լօ	լր	լ՛ր
տօ	տե	տո	տի	տօ	տր	տ՛ր
կօ	կե	կո	կի	կօ	կր	կ՛ր
օօ	օե	օո	օի	օօ	օր	օ՛ր
աօ	աե	աո	աի	աօ	ար	ա՛ր
էօ	էե	էո	էի	էօ	էր	է՛ր
նօ	նե	նո	նի	նօ	նր	ն՛ր
ճօ	ճե	ճո	ճի	ճօ	ճր	ճ՛ր
հօ	հե	հո	հի	հօ	հր	հ՛ր
ղօ	ղե	ղո	ղի	ղօ	ղր	ղ՛ր
զօ	զե	զո	զի	զօ	զր	զ՛ր
ւօ	ւե	ւո	ւի	ւօ	ւր	ւ՛ր
օօ	օե	օո	օի	օօ	օր	օ՛ր

v̄a	v̄e	v̄n	vi	vo	vr	v̄v̄
v̄oa	v̄oe	v̄on	v̄oi	v̄oo	v̄ov	v̄ov̄
ja	je	jn	ji	jo	jr	j̄v̄
va	ve	vn	vi	vo	vr	v̄v̄
ha	he	hn	hi	ho	hr	h̄v̄
qa	qe	qn	qi	qo	qr	q̄v̄
za	ze	zn	zi	zo	zr	z̄v̄
wa	we	wn	wi	wo	wr	w̄v̄
fa	fe	fn	fi	fo	fr	f̄v̄

 H̄ran q̄lebl̄v̄ōdn̄ō (ad̄v̄iyas̄ō) vn
 q̄lo, sa, q̄to, sia, tose sou d̄v̄t̄uj̄ je ηiq̄qi
 vi z̄eb̄v̄iv̄n̄f̄ (z̄bov̄n̄bn̄fn) av̄ ca, an, vi
 n̄ln̄ ca, an. vn z̄eb̄ fe z̄eb̄v̄t̄n̄ōit̄ n̄ fr̄bn̄
 v̄ōt̄a q̄le v̄yn̄tab̄e dn̄ fe v̄ōd̄il̄k̄dn̄ Sebeiv̄v̄.
 v̄ōfr̄ n̄ln̄ z̄eb̄ sa, n̄ln̄, sa.

Ամսակն շն դե օթթօկն ո դե ճուօթօկն.

1.

ալ, աբ, աճ, աժ, աև, աւ, ալ,
 աօ, աւ, աւ, ա՛, ա՛, աճ, ալ,
 ադ, աձ, աբ, աւ, աւ, աւօ, ալ,
 աւ, ալ, ալ, ալ, աւ, ալ.

2.

ւլ, ւբ, ւճ, ւժ, ւև, ււ, ւլ,
 ւօ, ււ, ււ, ւ՛, ւ՛, ւճ, ւլ,
 ւդ, ւձ, ւբ, ււ, ււ, ււօ, ւլ,
 ււ, ւլ, ւլ, ւլ, ււ, ւլ.

3.

նլ, նբ, նճ, նժ, նև, նւ, նլ,
 նօ, նւ, նւ, ն՛, ն՛, նճ, նլ,
 նդ, նձ, նբ, նւ, նւ, նւօ, նլ,
 նւ, նլ, նլ, նլ, նւ, նլ.

4.

iy,	it,	is,	it̄,	il̄,	ite	il̄,
io,	ie,	iē,	iv̄,	iṽ,	is,	iz,
iη,	iə,	ib,	iv,	iū,	iō,	if,
ie,	il,	iqe,	iz,	iā,	ig.	

5.

oy,	ot,	os,	ot̄,	ol̄,	ote	ol̄,
oo,	oe,	oē,	ov̄,	oṽ,	os,	oz,
oη,	oə,	ob,	ov,	oū,	oō,	of,
oe,	ol,	oqe,	oz,	oā,	og.	

6.

vy,	vt,	vs,	vt̄,	vl̄,	vte	vl̄,
vo,	ve,	vē,	vv̄,	vṽ,	vs,	vz,
vη,	və,	vb,	vv,	vū,	vō,	vf,
ve,	vl,	vqe,	vz,	vā,	vg.	

7.

ŷy,	ŷt,	ŷs,	ŷt̄,	ŷl̄,	vte,	ŷl̄,
ŷo,	ŷe,	ŷē,	ŷv̄,	ŷṽ,	ŷs,	ŷz,
ŷη,	ŷə,	ŷb,	ŷv,	ŷū,	ŷō,	ŷf,
ŷe,	ŷl,	ŷqe,	ŷz,	ŷā,	ŷg.	

յ՛ճաԲՏՆ ՏՆ Լ՛Յ ՏՆ ԵՐԵՒՅՈՒՆ Ն ՊԵ ԵՐԵՒՅՈՒՆ.

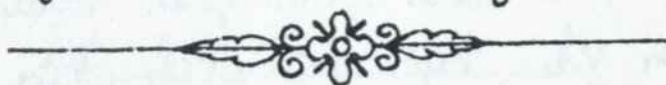
լԵԱ, ԷԼԻ, ՏԵԱ, ԼԵԱ, ԿԵՆ, ԼԵԵ, ԵԼԵ,
 ԵԼՆ, ԵԼՆ, ՆՏՈ, ՆՏՅ՛, ՏԵՅ՛, ԿԵԵ, ՊԵՆ,
 ՁԵՆ, ԵՍՆ, ՎԵԱ, ՎԵՍ, ՎԵՍԱ, ԳԵԱ, ՏԵՆ,
 ԿԵՅ՛, ԿԵԼԻ, ԶԵՆ, ԵՅԱ, ԳԵՍ, ԳԵԸ.

յ՛ճաԲՏՆ ՏՆ ԳԵԻ Ն ՏՆ ԵՐԵՒԵ ՏՆ ԵՐԵՒՅՈՒՆ Ն ՊԵ
 ԵՐԵՒՅՈՒՆ.

ԿԵՍՈ, ՏՁԵԻ, ԿՏԵՆ, ԿԵՍՈ, ՎԳԵՍ, ՎԳԵԱ,
 ԵԿԵԻ, ԵՍՁԵՆ, ԳԵԵՆ, ԳԵՍ, ԵԼԵԱ, ԳԵԵԱ,
 ԵԵԼԵԱ, ԵՍՁԵՆ, ՏԵՍՎԻ. (ՎԱ ԶԵԼԵ Լ՛ՆԵ ՏԻՐԵԿԵ.)

ՏԻՐԱՎԵ ՏՆ Կ՛ Կ՛ յ՛ճաԲՏՆ.

ԿՆ-ԻՆ, ԵԵ-ԿՆ, ՏԵ-ՊԿԵ, ՏԻԵ-ՍՆԿԻ,
 ԿՆՎԵ, ԼԱ-ՎԵ, ԿԵԱ-ՎԱ, ԵՍՎ-ԻՆ,
 ԵՐԱԵ-ՏԵ, ԵԵԱ-ԿԵ, ԵՆՎ-ԻՆ, ՆԵՏ-ԿԻ,
 ՏԱԵ-ՎԱ, ԿԵԵԵ-ԿԱ, ՊԵԿԵ-ԿԵ, ՁԵԵ-ՍՆ,
 ԵՍ-ԻՆՎ, ՎԱ-ԵԻՆ, ՎԱԿ-ԻՆ, ՎԵՍԱ-ԵԵ,
 ԻՆ-ԿԵ, ՎԵՐԱ-ՎԵԿԵ, ԿԵԿ-ՏԵԱ, ԿԵԼԻ-ՎՍՈ,
 ԶԻ-ՆԵ, ԵԱ-ՁԵՆ, ԳԵԸ-ԼԵՆ.

eir je idnj tishirbia je arylione Inhet wlichia li-
 wa je lya n zobovi je turevsn.

Zbreztia eite siltexeri sil qnbecwyn

Zbreztia sn je kelbi n tinhet nlan n hzev, n
 n vlyn gkrarboili. Cinte, nlan luyz zebvebi
 sn vrbz abrevsire je avtiadon eir kelbi ski je.

Zbreztia kelbi qnbize n i la delytely, eir vas
 je yhrntirb. zo vyle nzaadrvab.

Delytia kir la qnbirt, ynted eir je dvytne
 sn je je dnytone n je wsimlx je sibelyza n
 viza. Zbreztia i qnyz silre je kelbete foza yto
 je drevnrvbat yto je zadrevnrvbat, nlan wto
 eir andi ytel dny n yte wdebr foze. N je
 sibat ya idarelvny sn vatsibdn (naxiyca) n
 zob je viza zebvebi ya dvytoy sn vafaneis-
 bi (liviyca)

Zbreztie je tayteboise yaf n tufe, vn
 je sibat nfi vase aye, av ya na je botrvbit, ya
 In veytnyze, ya trelsoy vize ski lvn eir je skit-
 je alo eir ya tvhny zeb vvaizye jeze.

Vi zivi n qnyz vn Zbreztia sn je sal je fi,
 ja n vnda nsiba eir ea yanā silre je sibat,
 zo zebvebi erb vnd eir vi skatse zobovite n
 fi, eir je ya dvytone ya i ybn je sibat n vya na

Ընդ առնուովի.

Զնուելուա զո զնի զնո, զի թէ տրաք զբիւ-
հիւղելի, յնկն ճե աճո օրեւելիս թէ զիւրնս զիւ
ճոս թէք. Զնուելուա զո ախ տիւնս, զի զնուելու
ն տրաք ճեբիւղիս յն ին, յնկն ճճոսքովի.
(Լաւաճիք)

Պիտիւնս ճաւելու ճաւելու, զի յիւրնս թէ
ճճոսքովի, յնկն ախ ճո աճո տաճիւր երեւո զն
քոս թէ ճիւր յն թէ զնուելու. աճո զնուելու տրաք թէ
ախ թէ զիւրնս զիւրնս, (ախախ) յն՝ աւո
ճճոսքովի յն ճճոսքովի տրաք թէ ճաւելու.

Ճոս ճեբիւղիս թէ զնուելու, զի թէ զնուելու
ճնուելու զիւրնս թէ ճնուելու, ախ թէ զնուելու
իւրնս (ախախ) ճե զնուելու թէ թի, յն ճնուելու թէ
իւրնս յն թի յիւրնս. տիւնս թէ թիւրնս թէ թիւրնս
ճե յն թէ ճաւելու ճաւելու, յն ճա ճաւելու թէ թիւրնս
նուելուա թիւրնս յն թիւրնս թէ ճաւելու.

ճեբիւղիս թիւրնս, թիւրնս աւելու թիւրնս
նուելու յն թի ճո աճո թէ թէ թիւրնս տիւնս թիւրնս.

Ճոս թի ճեբիւրնս ախ ճիւրնս յն թիւրնս
նուելու թիւրնս ճեբիւրնս թիւրնս ախ թիւրնս
աւելու ճիւրնս ճեբիւրնս թիւրնս թիւրնս թիւրնս
ախ թիւրնս, յն ճնուելուա թիւրնս թիւրնս թիւրնս.

Ախախ թէ ճեբիւրնս թէ թիւրնս թիւրնս

Sou ha krevo av si fthjebij. MZalea n je sava
 abij epte vbiac n anbrctiore. Atio sic ca
 eolcy n vate.

tetndje kreay avbe. Sou n vtaeobney fth
 n fth, vn turkij je dnqjotye e'e va yabve bi
 n krevoebotye.

Ske eolre e'e savotye tetndje savostij (sa-
 lisaia) n fthbn, vyzinj av turkij je vtaeoye,
 av avb i savoy savoy savostevi je sou vtae
 nebi dn fthjebij, zo je skatye yno n je anje
 avtinv sibe, vn avtr savote vthet.

tetndje e'e ske yozedi je bvlkij, ysa je ytn-
 lrbij, n av sou avtjotye vn ytie ytnlde ant
 yto ne tthave vooij' n si, yto ne dnqjue (aoy=
 tiv) a yto ne dn a sivatave, a va sic n yo-
 sed e'e je tntje, stavij e'e vevij' n fia, e'e ato
 veinvij n ytnlrb, zo vtae n loje n n dnqjotye,
 vn tithij e'e atio n vide e'e ysa n saea yi-
 vny n abij ske je svelatje, n av tthave sinv yte
 avij vlnv sibe.

Ov tthave e'e sketij ne lnbre fthjeb lnb-
 re nln je yvelnja je loje vknvolnj. Tetra-
 fej n vble ntio vi zivi, n je savbldis n seb-
 wif avvto.

(Elio lhaŕe eie n breany, vach' n fi, nlon
 zehonj (diuŕaj, n zovj. ſuŕajoi, ſn zebivŕ))
 eie n beki, aŕ lhaŕe lunt n beynj i ſibe n i
 ŕeylivab, n aŕ eie inavŕn vach' n fi aŕ be-
 ynŕ ſn eolre vobŕ n vabn i ŕie.

ſni nbnere ſe ŕia' zov v' ſbaco n ſov
 anŕ ſe yafvŕ n d'ablurŕ pavare, vov ŕ zefoj
 ſint zovſat ſe beynŕ nlon ſi vifan ſe i ŕie.

ſe ſkafvŕbiŕ ſe ſe ſak (eie lioſn beye vo-
 luvŕea) vŕſe vobŕ ſie n ŕise.

ſe ſibeŕ eie ſe beyn nbn i ſov n ſabov ev-
 be, nlon ſe ſa nabeŕ zeb ſiſe ſnbn, n
 ſat n liſe ſa anŕ zebzaba vŕyn ſe

ſie ſe vŕeſi eie vŕſe ſebſa, znbey-
 tia vŕſe ſabe aſtnosa, vn aŕ vŕſe ſe
 zaeſe nlon ſe vavabij.

n zabalonaſa (ſabadi. aliaia) vaa arbe
 yteſnve, av ſe vovſ ſe ſibe.

Cerbe ſov a zebſvŕnŕ ſe ŕiseſe ſn ſe ŕise,
 zo ſiſ' ſnbn ſe beŕ ſe ſibeſe n ſe iavŕ ſa
 n ŕisa.

ſia' teobe ſa ſe ſaereſvabij n zabalonaſ.

Cerbe zeb ſe beſafij n ſe zovrbij ſov lraŕ
 ſvſ aŕ, vn ſe ſe vŕſeſe znt aſa v beynj

աստեւ ինն շրջեթօր, (կրօնհնճաւ) ւո ին
 կէջ ճէ դէ ու ինն յոն յեկեօյ թէ բաժի՛ր յի
 շօ աստնա ու յեկեօյ ճէ ու յճա՛ թէ իժօճի,
 ին դէ արտէ երկն յօրեօ ու թէ շարեօ
 ինն.

Այժա ճէ ասէ թէ կըճերօ ու տարեօ թէ
 դեռօյ, ախ ճարեօ ինն ու յճեօ թէ շար-
 տարօ.

Երբե ճօս իճերեօյ դեռօյ ճօս ճօս ու
 ճերանօյ արեւելիցէ ու յարեօյ ճէ
 ճրէ թէ արէ:

Ինն թէ ճիւր, արեւն ախ ճէ թրտօյ
 թէ ճօ ճէ արեւն ու ճէ երկ, շօ ճիւր թէ ճիւր ար-
 թէ ախ ճէ թրտօյ ինն ու՛ յե ճիւր թրտօ.
 Ինն ճիւր ուն դեռօյ, ու ճիւր ու թէ
 ճիւր.

Գօս ճի ճօր թէ ճիւր, ճէ արեւելիցէ (*)
 ար թէ ճիւր, ուն ճօս ու արեւն արեւն ար-
 արեւն արեւն ինն թէ թրտօյ արեւն. թէ ճիւր
 ճիւր ուն ար թէ արեւն ճօս ճէ յիճարեւն, ու
 ճօս ճէ յիճարեւն.

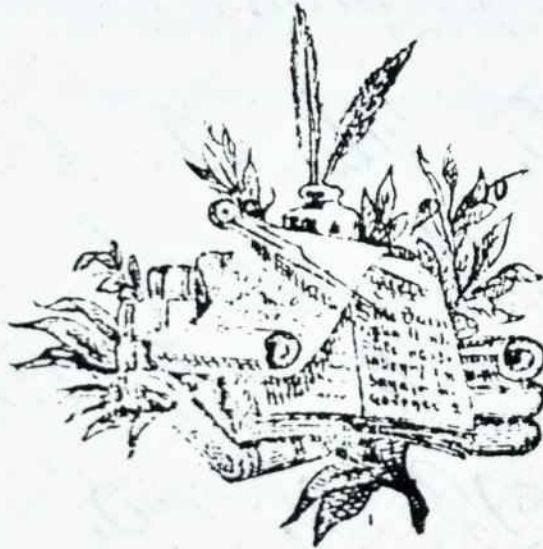
Ինն ճար ճիւր ճար ճիւր ճիւր ճիւր ու
 ճէ.

Ինն թէ ճիւր, ճօս արեւն արեւն, ճօս արեւն.

Erë ca Abicary n Ambeytine Amarevoç
 Zebiytabif. Vi zivi ca jefibre je tiche yeytiç n-
 fu, n je yidnif va je svytine ji keçe Sibre.

Siar i Sibre eçe yeytinçsn (lacçe) n Zaaç-
 Svab (afisiçoy) vn loçe Antio Sn to Siveç,
 fran Zavrò Sie je Sibre.

Çnçsi i Sibre zi tır deça. Nln erë tv-
 boç fbaerçoy.

Cyrtif n' teobren Zrtb fe gruz
 t'as'lebis fe v'alest'ye trar'le.

Cyrtif n' yosv'ra.

a, x, n, i, a, v, v', y, e, s, i,
 le, te, l, o, a, e, v, v', s, y, n,
 z, b, v, v', f, v, s, ye, z, d, f,

Cyrtif n' selas a e'len be'obonj.

O, C, N, J, O, J.
 J, Y, E, L, L,
 T, le, te, l, O, le,
 C, v, v', s, y,
 Z, b, v, v', f, d,
 s, ye, z, d, f.

linoq fe sZuvaboa yZnbe vob vavb.
 feb ysa lrafa n ytnfeli.

SZuoShn n Zabr.

Ghreljisi i knfere.

Znbeylia kabi knfere Znt sie vabn,
 e' tto. Suleyr: Sn fe dalk n si fe vrci'v'is
 ysa fe za a'ye vabn sie, kabi Zite a'fo,
 e' vobes n afo e' vobylis si vobes. E' tto sie
 fe d'rti'v'is n i Skalochji ske Zia'v'fe lij. k'itey n za-
 be vi k'ebi a'inv' n l'nye, vblevob fe k'eyne libi-
 fa. nln libifa v' fe. k'itey n l'v'fe, k'ebi fe v'obzy-
 abif e' n a'v'ahji a'inv'. k'itey n l'v'fe. y'v'ar
 l'nye Z'v'nt v'tif. t'itey n a'v'elofe, k'ebi t'inv'ey,
 k'eyey nln v'v'fe. t'itey n Z'v'v'ef, k'ebi Z'v'v'ait
 ske v'te, nln v'Z'v'v'ofe ske n'v'e. k'itey n Z'v'v'v'
 fe vblevob l'nye Znbeylia fe yZnbe s'ile
 v'abey n k'asejiyn nln fe n'v'ebv'ibaynt, nln
 vi za Znbeylia s'il' afo e' v' k'ey nln n'v'
 b'nye s'il' a'fe k'itey n Z'v'v'v'isn, nln n' k'ebi zav
 fe Z'v'v'is n fe y'v'v'v'is n ynt. O'v' n'v'bi, i Z'v'v'e,
 e' k'ebi Znbeylia a'v'v'nt O'v'v'v'is. fe v'v'v'v'v'v'
 t'ite v'v'v'v'v'v' Znbeylia ysa s'il' afo e' k'ebi, za
 a'v'v'v'v'v'v'v' t'ite v' e'v'v' l'ifa n v'v'v'v'v'v'v'v', e'

ja ebnshorsh e n je faytuebotsh e wofye.

Shuoshtona n t'vje.

Je bebi n zbrave.

Vi bebi zbreztia qnbiye zav je zasif n je yziashif si. n vi i veb'bi veb'sh e je febotshif n yr yhe zabatw je luvf eie iw yeyf zaxsi, eie ta yuebotw ynf e zbreztia, n iw nln z'of tibrbe sn znd e je ynfirf. Zbreztia i la Oleshif je wshushif (iwey) eie je vbleboqe s'ibe kasefye, nln i la eie je hote ysa s'ibe znd e n luvf, ynw znt ne tibrzndsh n je sov hote znd e. Cete n kote wey' n wabra-sha (atia zbarvi) eie zbreztia ebeach ynf e je zebyoqe (woeishaso) knwey n Oleshif. N vi za zbreztia, eie viw sibe av qnbi je t'nf e ynf e n za woei, n wtnsh Oleshye nln znt ne kbiqn je fy e bebi nyey nln ta la Oleshif ja ante woe'n.

Shuoshtona n flonja.

Wati n je beyef f' Oleshif.

Zbreztia bebi Oleshye znt luvf. h'uo Olashi yto sbratw nfi, zebzaba iwiy je

էկարե շօտուիդի օտիլ ճոբելի, շօ Լիւնի
 վերեօ՞ր թե օրե աթա թե Լիւ օրե Եւն թե Լիւնա՞.
 թե ո թե ճարեւի՞ն յիւն Եւն, Եւն թե Եկարե.

Երաբ թե ճարի ո ճարեւիլ յիւն ո յար յար
 ո ո Լոթե, ճոբելի ո ճոբելի Եւ թե ճոբ Լոթի.
 Լո ճոբ ո թե ճոբելի, (ո ճոբ ո ո ճոբ)
 Եւ թե ճոբ Եւն ո ճոբ ճոբելի, ճոբ Եւն
 Եւն ո ո ճոբ Եւն ճոբ Եւն ճոբ, Եւ Եւն
 Եւն ո ճոբ ո ո ճոբ ճոբ ճոբ թե Լոթե.

Ճոբ Եւն ո ճոբելի ո ճոբելի. ճոբ Եւն
 ո ճոբելի ճոբելի ճոբելի ճոբելի ճոբելի,
 Լո ճոբելի ճոբելի ճոբելի, յիւն Եւն ո ճոբելի
 ո ճոբելի թե ճոբելի ճոբելի Եւն ճոբելի.

Ճոբելի ո ճոբելի.

ճոբելի Եւ ճոբելի.

Ճոբելի յիւն ճոբելի ո ճոբելի ո ճոբելի Եւ
 ճոբելի ճոբելի, Եւն ճոբելի Եւն ճոբելի
 ճոբելի. Եւն ճոբելի ճոբելի ճոբելի ո ճոբելի
 ճոբելի ճոբելի ճոբելի. ճոբելի ճոբելի
 ո ճոբելի, ճոբելի ո ճոբելի Եւն ճոբելի
 ճոբելի, ճոբելի ո ճոբելի. ճոբելի ճոբելի
 ճոբելի ո ճոբելի ո ճոբելի: ճոբելի Եւն ճոբելի? յիւն
 ճոբելի ո ճոբելի, ո ո ճոբելի Եւն ճոբելի.

shtë vñn qe qe vaxhi shtim nlen qe qe te ee.
 eiafe. Cë qe, se i saki yeda eiv te anein
 sht te yeda qe Qynve n vn vica sn vñ te
 sibe vn Qun iv i tvebnef, nlen se i tavrb i
 Zmbretive. Qynvi iv lny job, (wobay) n i
 feblnbfn wofif se te sibafe vëinba. Cë qe
 iv kvde eie Znyozfn lny, n i feblnbfn wofif
 qsa di ia lny, so Zmbretia eie v qe qe
 wredbat n fvb, ynfes feblnbstny n Qynvif n
 Zbifn sn Zedais. Cë qe qsa ato iv qtenvrb n.
 lny se enei, ni lofe te yedatf, lat te yndi qe
 vrv, n so eie yaze, wv te eiebtore n te w-
 lny sn te yeda qe Cë qe, nlen i vevolny n ny.
 bnf. Sbe te alvnbif qsa vrv, n Znyvñ Zm-
 bretia n i lofe, ev vñ te kvñ yeda? av qsa te
 vñte nfi wtenv te qole vaxte, n i Zebvñ.
 Zivñ Zmbretive n i lofe, eie sov bran fid ye-
 va n fa ti ev vñte. Zmbretia alnb n n sav-
 eot Cë qe n i lofe: eie te sov noonbe n ny-
 avne Sicevñ lny n ynti, so Svyterb Sice-
 vñ te eiebtore Sbe qe yef, so te kvñ Sibe
 i iarb n i so yevv, nlen Sicev i afi te.
 tvebnef n i te Zavvñvif yedatf fi te sov li-
 eñ n qtealny eie qsa av.

Տնօժիտն ու Տիպիբա

Տնօժիտ (αἰταεῖτιος) ուն Աօբիթա (αἰταεῖ, αἰ
 γοῖον) ու Կօնս.

Պոբրեսիա, յի արդե քե օթօժիդե Տէ կն, Կիւ-
 ղե ուն քե աււիթե քե օթօժիդե ոքե օնձօղիդ:
 Զոբրէտիա էր Տիւ կոնիտն, ի՞նչ ու արժ'ի Տիւե.
 Ինչ Զա էր Պոբրեսիա Եպե Տիւրօնի Տէ քե քե
 Տիւե, Զեղօթի (քե Զիւձալ) էր Եբի Պոբիդե.
 Ու յի օնդիտի Տե քե տրօթե, ոչիտիտի աք ի կոն-
 երդե Տիւե Պոբրէտ'ն կոնք. Տէ Տիւե աթ Պո-
 Եր քե առեւձձ քոթեճ Պե կօն ի՞նչ ի տեռնիթ,
 ուն քոթեճ աթ Տաթեթօթ'ն ի Տալի ար. Աթ ի-
 կա յեւեւ էր քե Եթե Պե Աօբիթիտն քե Տալն,
 էր քե օնձեթօթե ԿՏ Տնօժիտ էր տօ քե Եեռնի.
 Աթօ Աօբիթե ու Տեաքա Զեւ Պե արիլիտն. Տեկոն-
 կա քե քե կրի կօնա Տն արձիթե ու ի, տօ Տն Ե-
 ղե: Ար Տն ին քե Եիթե, Սիճ, ԿԱճ, ուն Եարն.
 Եիլ Տն Տեաթե ու իրն, քր ուն ԿՏ օթթե Զա
 Եաթի քե արնրաթե, ուն ԿՏ տր Զա քոթեճ
 Զնի աթ քե Զարնրաթաթ, ու Զօ էր ի Տնօժիտն.
 Եր արաթ Աօբիթիտն, Զոբրէտիա Տն Պե կոն քե-
 օթ Պե յի արաթ քե Տալ ու Տեաթի տրօնի տիլ
 աէն յա յիթիլ յիթ Զոբրէտիտնիթ ար Զեւ

shtu d'at' n' de te f'ab'f'cha. An'v' s'it'e s'it'e
 n' s'ia'f'a y'f'ia'ye n' y'sob'le, n' s'ie f'it'e b' v'st'it'
 y'p'w' f'on'u n' v'e d'it'e v' f'u n' l'it' d'e i'w' d'k'lon'z'ia
 i't'e a'ob'it'e d'ab'e, a'e a'f'a d'n' a'ob'e d'k'r'w'ye l'it'e
 f'v'e n' v'f'r'al'.

D'v'o's't'u n' v'f'a'f'a
 Zib'er i y'f'ia'f'oz'it'.

D'n' a'ob'e l'it'it' n' f'on'u v' v'f'r'al' a'e n' v'a
 y'f'r'ar d'v'z'it'it' te b'oz'it' d'k'e n'e y'f'it'. A'f'v'bn' t'v'
 d'v'bi y'f'e d'v'z'it'it'e a'e te b'oz'it'e n'e s'ie, a'e n'
 l'it' z'it'it' v'of' n'it'it' n' t'v'e n'it' d'ab'e v'it'it' n' f'v'bn'
 v'ab'e n' n' d'v'z'it'it' d'n'. a'v'z'e te y'f'e b'f'oz'it'e n'e
 d'v'z'it'it' (a'f'ia) a'e te f'it'e n' d'v'eb'at' n' f'v'bn' te
 d'a' d'ab'v'al'a, n'bn' te b'oz'it'e n'e d'eb'it'e. 1) a'e n'
 te f'ab'f'eb, a'e te d'v'z'it'it'e te v'z'it'it'e y'f'a d'v'z'
 d'ia, y'f'e v' y'f'ia'f'it'e y'f'io n'e d'v'bn'e f'it'it'eb, n'bn'.

1) A'v'z'e a'v'z'it' d'eb'it'e, a'e t'io te b'of'e, z'it'it' n'bn'
 a'v'v'e v'v' n'it'it' v'of', n' a'ab' s'it'it'v'b' d'k'e n'e y'f'it'
 te v'eb'v'ab' d'a' a'f'ia'f' n'v'v'ba a'e te i'ev'e y'f'a n' l'e
 y'a z'it'it' n' a'v'v'e a'e k'ay'e a'e te t'v'a a'v'z'it'it' te
 d'v'at'a, d'o t'v' o' t'v'it'it'it', s'it'it' a'f'e a'e te n'it'it'it' z'eb'
 d'e te d'it'it'.

Էր քի Էնչտեօից Զոնբուլուօ Զեօնիլուօն Է.
 (Էաօօի, ոչալուօ) Զօ Է՛ր օօի Էճալ Էր յի Զիչ-
 քի ք Էս Էա Էր ք Էնչի, Էր Էնօ Զո Զաօնու-
 ր ք ո ղոնօնքո ո Զո Զիչքիչ ո ղոնքի ք քն,
 Զո ղի Էոնք յիլաօօի ո յ Էր Զեոն Զիլքի ո քն-
 քն Էն Էոնք, յա ղր Զոնչիչ Էաօնքի ք
 Զիլքիչ քն քի Զո քիլքիչ, ո ղա Էո Զոնք
 յ Զիչքիչ քիլքիչ ք քիլքիչ ո ք Զեօնիլուօն
 քի Զո քիլքիչ. Զոնք Էր քի քիլքիչ Զեոն
 Զա Զեօնք, ոնք Էսալ Զեօնք Է ք Զիլքի ք քն.
 Զի Է՛ր Զեօն Զա Զեօնք յ Էր Էաօնք, Էր քի
 Զո քիչ: քաօնք, Էր ք քեօնք քիլքի ք քաօնք
 քի ո քիլքիչ Էոնք քն.

Զօնօնք ո ղոնք .
 քեօնքի ո քաօնքի.

Զոնքիչ Զո ք Զալ ք քի քն Էր ք Զիլքիչ
 քի քն ղի Էաօնք ո քնքիլք ո քնքնքն, Էր
 ք քոնք Էր ք քեօնք, քնքիլք քաօնք
 քեօնք ո քեօնք ք քաօնք, ո ղ քի Էր քնք Է
 քի քն ք քնք (քնք) ղի քնք քաօնք (քն-
 քնք, քնք) ոնք յ Էր քնք ոնք, Էր քնք ք
 քնք ո ղիլքիչ քնքնք, քի քնքիչ ք քնք.

(1) քիլքիչ քնքնք քաօնք

ho ynted vn i 2a. 2o nlen v a aiō f̄silavb eie a.
 fo ehtreba beavnyz 2eb fe. eie dn aohc tuo fe be.
 ynōn ηnbi i sal. Afa fe yefnovebid n avōen
 n ytahtiy zue dnv fe f̄vbn, ynted 2eb afe 2vryz
 n ehtrebaun fe ketye vi fe ketye n ja hvd̄kavey.
 The tute eie n tuebsoh i kasi fi zue vidid zue fe
 yefnovebid, ahtn ar avōenyz f̄vbdaf n keryn f̄v.
 bn, afa dn ηe hnbv r avave zue dnv fe f̄vbn
 eie ja ybaveye. Vryidi i de i salii i yefnovebun.
 vtnō fe kavēōdntē 2av deytēv f̄vbn eie vbe-
 yntē de n zt̄vbe n n avōf̄vbe, n v einytēbotfi va
 dvzti, vn deytēa, n fe kavōdij n fi vicyfn eie vi
 fe dvztye fe h̄a v̄2hnbv f̄v 2ba2e, n av̄v r lo-
 fe, eie va ja ybavēd, vev̄fe de sive ja hnbv d̄
 zue zue ηe sbo2e 2rvij kavē? afe n 2ev̄ānyz
 nlen afa fe f̄vnbvte yefnoveb, n av̄v n av̄v
 Jovivye zue ηe sbo2e 2rvij d̄bn̄tia. 2o f̄na n
 yrye ahtn d̄bn̄tia, v̄tyol fe v̄e chye tiva d̄ite.
 f̄abv (2ba2d̄afn̄v̄ij*) knov̄bdiaze) Jvd̄av̄ijfe, n
 dn ηe hnbv n ygrave n tv a v̄ijye. 2av̄lat̄ av̄-
 siv̄ey n fi eie h̄a av̄vij yf̄vnbv, n f̄v̄nyz dn d̄iaa.
 win, n h̄a v̄2vye f̄v f̄vbn Jav̄ov̄ij, n i loye eie

(* aho, eie ev̄jē d̄vi 2ba2. tuo fe lofe: fe av̄tyōdnt̄ vi: y.

je kibe n yrdaje n s'lon n s'zreb ne n d'ebvilo.
 t'har'i bi Jovine'i s'knj bok i v'itrb. Libraka n
 znytn'edivf, n je wofid si, v'iv s'ke t'har'ey,
 ne t'ar'v'oi je saln wof, n ar'baoti je waf-
 fone sn fr, do arb ar'baoti je k'one je s'zrey,
 n wnsber waf, s'knj s'ulvnti n s'rb'zrebvabe,
 vn t'har'i vi yafn zav s'nytr'ew wafre. Vi za e'e
 w'iv ke je t'ar'v'oi e'e t'ot, ysa je en'afre je sal,
 ar'f'ewof je z'ar'at'w'siy t'har'e ytn' t'vbi waf
 znytn'ediv, vn vi arb t'har'i ar'baoti ja s'rb-
 zrebone af n ja w'ebre sn zavib. Ar' za w'sin-
 l'arb je t'k'ne'f'ey r: s'rbvra (l'n s'n'v'io'i) s'ke je ke
 yef n s'br'w'e, n sn ne s'nbre n s'k'v'i s'ke n'be.
 s'ist'ny. (w'ey'ha'y)

Z'wof'na n t'ar'f'a Jovine'i s'zrey s'ke sal'v'of'i.

Z'nb'iy'ia boz'je n'fi je kn'vev i'z'g'nb ysa n
 s'isa n'ln ysa je w'z'eb'novif n w'af'ar'eb'v'ew*)
 s'vbi e'e s'nytn'y, n i y'sbn s'ke sal'v'of'i. Jovine'i

*) w'af'ar'eb'v'ew n'ln w'af's'ib'sn. ar'fo je t'v' s'har'ef' i
 s'ny'yi s'ke t'v'wa y'v'v' w'ab'v'abe, n ar'f'f'one vn s'nyf

vi voshili eylebat n aslon tur wotebiqun
 fe wabaoqiy, stlonit nriatire (Sivibit) e'e iwiy
 stvrvrb kawar sn fe yte afe nberisten, n vi
 nygrab n n ytehnv stloni wabao qebiy ant
 afa fe tur, n nyvbi zebvreb i ske zuy n ske
 yuy e'e iw zebzaba, nlen vuytebar nlen wa-
 baot aiw zabre ne yterb n vr dimy qnbi fe
 ta gsilne. i la aklon zeb jowine e'e av svy
 fi gsilne yterbiy, n avlv sn qelne vblebot
 stloni wabao, n nygrab e'e ysa fe stvrvsi.

zo e'e nygrab zebzaba i terevot yterbiy e'e
 aiw zabre, nlen jowine i berenr ni lofe; e'e wa-
 fe ytni tuo fe tnde n saln waf sibi sti len n ske
 bidrebat n shvrebayn tuo fe beynt vndize n sa-
 len; av n ske siile alo e'e na len zeb vveidye
 n qnberayn, nlen wafte ytni tuo fe beynte coi n

fe sov lieiny (viqilinoqun) n fe aviny ske silv
 yivnt n veizelive, zo ne e'e fe ytebnafon (lieinoq)
 yntny fidn, nlen n tifa e'e fe sov v tiveny fe febratv.
 sn (zabao wny) avb i viqeyi vabvab, yntn lv lnd: waf,
 veid lofe bayef, sebaiv lofe, fiqci. shnar nviqeyi.
 lofe ali e'e ea wafye n sibe, kvsiqeyi, ali e'e ea waf-
 ye n ena afe dia, n avlv wafene, wafsilve.

Saln n' t'io Sov aze luv abn Sic, n' t'io te Sov
 stiqe abn S'evonij. In qe shave i la vas -
 baoyit te Sabre yno, e'e ske afa v'afte y'htet
 n'dibre, te s'evn'le a'e'n abn'leba n' d'io Sic f'hn -
 jeb e'e v'nye. Zeb v'v'eid te qn'beuyh, va te t'n -
 ye shavij Zeb afa v'afte y'htet n'htn'be te v'ie' n
 fe, coive. Diabaoyi v' d'v'itij v'obij v'v'de ysa deyl -
 ka n' fi. n' l'v' n' q'ohv dn' S'ibe v'nd'be a'fe te
 S'zovab e'e i la Jovivai, n' dn'jot' e'e y'no e'e
 fi v'io i v'otij f'ht'elb e'e ja S'kabon'e n' ja y'ht'be
 ske abn' a'fe z'nye. N'kebi dn'q'eb'be te Sabre
 S'ki S'ibe n'ht'ize, n' l'v' i la v'lelele te y'silid, te
 beqe a'fe e'e fi z'bn'be deylia n' abn'ij n' fi.

Savodna n' qe S'kelet'ija

Jovivai q'ixit dn' te y'ev'nc'ebij.

Zav te v'afte y'ht'ij te S'iba e'e la luv shavij,
 h'ye y'ht'ij n' v'ie', n' v' be qe co' n' v'bi a'e'n n'
 Saln va abij S'imb y'le h'ay'ay'. J'aeoyi v'ob -
 sot' te k'it'fe y'ie n'ht'iz e'e te v'nye S'v'be. J'ovi -
 vai zo i za te y'ev'nc'ebij q'ohv, n' vi v'za te y'e
 v'aye y'q'ias'ize k'av'ae, av'ht'ot'ij v'v' Sov n' z'ev'o
 ii vi av', e'e te v'sim'le te y'eb'ht'ij v' be v'iarv

wiō s̄ie āe beknt̄ wī lo s̄ibnt̄ yno, l̄vbi
 2nt̄. v̄ayabi ne ȳylyre (vnytre, lii) n̄ vi n
 l̄ebi āe te sou s̄ylyre te s̄vne v̄te, yv̄ d̄o-
 ny s̄kbn̄tia n̄l̄n i l̄a v̄le aȳve h̄iſi. N̄so.
 ſba aiō ar̄tin̄o n̄ ȳh̄ l̄n 2eb vi ſab̄zv, āe te,
 v̄ole ȳaſe ālo te k̄ȳn̄. N̄ k̄i' n̄ s̄kbn̄t̄ eiō
 t̄aſe ſn̄. ſbaſe n̄ ſn̄ āoſiſn̄t̄ n̄ vat̄ āe te ſa-
 ſn̄t̄ ȳte h̄iſ, ſiſi d̄oſny. Āto ȳsa k̄v̄rbia
 n̄ t̄iſiſ̄i āēn. v̄ ſeora, va yv̄ ȳteb̄ ſyſ̄ ſa bil-
 ne vi t̄iſeſ̄ n̄ vat̄, n̄l̄n i yv̄ n̄ſebiſ̄ ſoivi;
 āe lo te loſe i v̄2eſv̄ab̄ v̄teſ. N̄ k̄iſa n̄ s̄k-
 bn̄t̄ ſn̄ ne ſn̄be la āe te ſiſ̄te ne ſv̄a ſi
 ā2e viſe, n̄ ſoſba āe viſn̄t̄ āſi n̄ loſv̄ſi lo-
 ſe āe t̄i ne ſ' āſiſe. n̄l̄n ſn̄ ne ſn̄be i v̄2v̄
 ſ' eſeſ̄ n̄ t̄iſiſ̄. N̄ āv̄ſ̄ v̄biſ̄ n̄ n̄ ſv̄ab̄ ȳte 2a-
 ſaſ̄ te d̄abacyiſ̄ ſma i haſi vat̄e.

Զրօճիւնք ոչ խոսքելիւնք.
 Մաբիսի Ոչխոնյն (Ուարչյն)

Ըն̄ t̄iſeſ̄, āe v̄2eſt̄ ſn̄ te t̄aſ̄v̄biſ̄ n̄ 2n-
 breſ̄iv̄e, i v̄ ſiil āv̄ āe ſn̄ v̄leeb̄ ſ' āſi coſiſ̄
 eiſ̄n̄ſ̄ȳn, ſn̄ āole v̄2eſt̄ n̄ ȳv̄ab̄ ȳsa bokia ko-
 ſeſ̄e (ſ̄aov) n̄ ſobaiſ̄iſ̄eſ̄ȳn. Ըն̄ vi v̄biſ̄ n̄ v̄ be i

Sal, i yafn Diabaoçij ysa aya n. Anbreçliuor,
 ni loçe ar fe ðevone afe xabe toçe. Do va-
 baot' tr ðebdinc' afe w' noçnyç vn ziv' eçte.
 N afe ja beç fe noçe afe eçe arbaoyh, i bebi vñ.
 Se Svçtiidn aji ynçtiif Nçiçjive, eçe a'v'nyç fe
 l'itnçe D'asçef afe la Anbreçtia çte Nçiçj.
 Diabaoçij Sinc çte xnyç noçv d'evaiçe n An-
 breçtiore nln tuot'ji afe fe ðebe f'ieçte Jo-
 baiçinqe Ant' Nçiçjive dn Siile vnt', do dn-
 çelnoçe. Zbaçe v zeyva n elnr, n arbaot'
 fe teçboçe Svçlabre (vçbaçioçaro, avanbrinq)
 eçe fi elnçe. Oçbnt'çe aiçiy abibe Sinc ðeçe çte
 yçç, eçe Zebzaba aiçye tenç n Zbaça Alçiaçe,
 (tinvçayçe) n evçtoçiy ynçnyç n f'vlon fe Svçlab,
 do doiviv, vi i ba n soçtiif tençe dn vaoçç, v
 çta tençi ðeçe tv n v be v'ne fe vaoççe. Nçiçjinqe
 fe evçtray vn doç Svçtiyç nln afa fe vaoççe,
 do tençi vçk'v, vn v'çef afe iç çtabe v kaçava
 n nbl ðeçe ynçç, n avçtr v ðevççe fe Siile. D' Sa-
 li soç evçtr v'çevoy ççevv' nçi eçe to, ysa
 v'çto v'çevççis n fe v'ççe eçe Svçtiyç nln fe li-
 çiy n fe zevoyçiy.

Dawhina n Zawe Detele nja Stelonji Leayilo.

Warri, wi r ke i Zakizurb Ambeytiore.

Avski nlen ytiqebey nji, n Zaw fe Stelonjelboti
Leayili de i yosefi kib i Dnronirf, Sn Siile e'e
arsovfn luyte ske eode e'e n e'ebao't Ua-
drivi Zaw vblebid n Ambeytiore e'e ja k'ne
fe V'ntifsiy n wofif. Sn ne h'nbre Zo e'e r lo'e
yia'vrbia n Ambeytiore Zeb ski Warri, w
fe h'nd'foynf n fe sov n w'ebe yeyti, n e'e fe
febeoye'ne (liavenliawo) w'nd'bey n si'ze e'e
eiw, libi leayilue e'e fi k'nbre ei'yibev (Abze,
ne w'abe w'awi Sn j'nt'a) w'ntit' w'obf sibe
fi k'nbre a'fi lebrbi. Vi ta k'bi w'nd'bey, Warri
n drab ske fe t'awrb. Zo, zo'e' dryti n y'bar
fe de'bcosifrbiz, So'ialu Sn ne s'rb y'ntes e'e i
v'liv Sn k'bnze, Warri w' ja b'abe ske w' fe
ene'e n e'ebao't ja y'bi. Av av fe k'it'ye y-
ar t'aw de fi a'ze, e'e n eiw w'od'f'rb fe ta a'ze
a'fi e'e fe t'nt'e i w'of'i fe dryti'ne So'ialye, n Zo
e'e r y'ba Warri ske V'w'ye fe w'idi'v'no'yn, r
ne'ye leayili Zeb skebnf i O'y'bn't'yn.

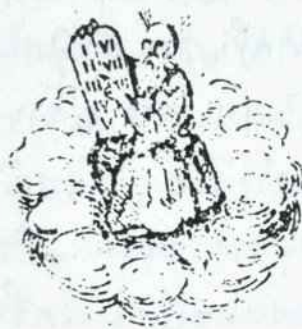
Je le~~u~~ ~~q~~ Zolovite n Zabrjetore e'e i
lea Soivivf.

- I Vje kas woli Zabrjetia hvf e'e je yfoba Znt
ntiZijf ysa wfezia n bokivore.
Je sou eno ti ftinfeb Zabrjetu ynd Sntn.
- II Je sou beu Zeb fv je kas je Slunqurb-1) av
Sievnyf je ysiats, ysa wto e'e kaze vizeb
Ske cinf, a wkafe zoife Ski len, nlen Sk' rfe
Zebqteye len, afvlon av fr wa'nu av fr Zr-
yoreu, on vje kas woli Zabrjetia hvf, Zabr-
jetu e'e vfn zoife av je Sibrey av je Nisey, on
wfn watin n Zebqtebyn Zeb Ski tihwffe n
fvlon Simo Ske je ftinij n je wafefij, klenw,
afvlon e'e Sabosijf Sra, nlen Sareqon Simo
Ske, Sitreba, afvlon e'e Se tway n Skatye Zobo
wif' n Sia.

1) Wkas n Slunqurb a Se Sibrey beuZaske ho je lo-
je Zebajwif Dlo n Dlof wfiyebif nlen bodayef,
ho qnbi; qto kaseji n narewibre a Siorebi, a tlov
wto f' asifa i beqij ka Znt tibrbi je Slunqurb
n Znt kavfi a qto Zntftinfeb Sietn n r wa'nu.
n awnbn on aiwiy qobrb Zabrjetije n yrebijf.

- III. Sōw cōnō n dēloif n cōsif Anbrejtiorē fi
 Sēof, vñ cōsif vñn qnbi zā Svjtāb cē tñ
 fōynf Sē n dēloif fi Sēof.
- IV. Wif ytebōnyf tūfey n Wēfrye. (cē yn vof an-
 si fe tūnfy) Sīāwfe tūf zryō n Sēabo Sīlbe
 zryebaf n fra, n fe wāfey tūf bi wōlōr n n
 abnōfo vñ aho wōfē tūfā n cōsif Anbrejtiorē
 fēyf cē fā wāvō wōfē tūf Sōw zryōw av fi
 Sīvnyf, av tūvāfi av wāzā tōfn, av eōzīvfi
 n eōzīvna tōfn, av eav av kāsēfā tō-
 fn, av fe lratif cē ytolny n Sīeytūny zrel.
 Sēbnyfā lnbew wāfn. Vñ Sē Sīāwfe tūf
 kēbnyfēbōf Anbrejtia cēvē, lnyē nln tūf-
 ye Sñ Sīlbe wāyē ytebō, nln tūfey n wāfē
 cēyēbōf fā Sīlbe afō cē ytebōf, zā aytāt
 tūfey n wāfē n kēnōf Anbrejtia n n vñnōf.
- V. fūnbo fēf' afē n fēf' wēfē yte tō fe bov yfñ.
 fñ vñvē Sēi lñ, nln cē fēf' wēfē vñvē fō
 Sība cōsif Anbrejtia tūf.
- VI. Sōw ybavēv.
- VII. Sōw avbyebōv.
- VIII. Sōw yfñlēv.
- IX. Sōw wāvō fe bēvāvñb fe wōlōnōkēb (I) zrel
 zāyōdīf fēyf.

X. թուս Կրօն յ՛ն Տեա Տեա, ու Կրօն ու ի
 Զապաւոսի իւր, աւ Տեա Եփեզիցե ու Կրօն, աւ
 Տեա Եփեզ, Տեա Եփեզիցե ու Եփեզիցի ու Կրօն,
 աւ Տեա Եփեզ ու Եփեզիցի ու Կրօն, աւ Տեա Կրօն
 որ Եփեզ Եփեզի ա Տեա Եփեզ Եփեզի ա Եփեզ
 ու Կրօն ու ու Զապաւոսի (2) իւր.

1) ի յե Եփեզիցե ի Եփեզիցե, ի յե Եփեզ Եփեզիցի
 Զապաւոսի Եփեզիցի, ա ի Եփեզիցի, Եփեզիցի Եփեզիցի . . .
 Եփեզիցի Եփեզիցի ի Եփեզ, Եփեզիցի, Եփեզիցի.
 (2) ի Զապաւոսի Զապաւոսիցի ի յե Եփեզ, Եփեզիցի
 Եփեզիցի ի յե Եփեզիցի, Զապաւոսիցի ի յե Եփեզիցի
 Եփեզիցի ի յե Եփեզիցի, աւ ի Զապաւոսիցի ու Եփեզիցի
 Եփեզիցի ի յե Եփեզիցի Եփեզիցի Եփեզիցի.

Տեա Տեա.